

ارزیابی دانش بومی جهت توسعه اقتصادی پایدار مناطق روستایی (منطقه مورد مطالعه؛ فرمهین فراهان)

رضا واشقانی فراهانی^۱، علیرضا عباسی سمنانی^{۲*}، فریده اسدیان^۳

۱. دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. مسئول مکاتبات، استادیار، گروه جغرافیا، دانشگاه فراهی، تهران، ایران

۳. استادیار، گروه جغرافیا، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۲/۰۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۲۰

چکیده

دانش بومی با دانش دانشگاهی و مؤسسات تحقیقاتی متفاوت است. دانش بومی بسیط و ساده است. دانش بومی بخشی از سرمایه ملی هر قوم است که باورها، ارزش‌ها، و آگاهی‌های محلی آنان را در برمی‌گیرد و حاصل قرن‌ها آزمون و خطا در محیط طبیعی است. افزایش وابستگی به دانش رسمی، فناوری‌ای وارداتی، عدم توجه به دانش و مهارت بومی، عدم موفقیت در بهبود وضعیت جامعه روستایی و شکست برنامه‌های توسعه در روستاها و نحوه نگرش به توسعه روستایی و راهبردها اتخاذ شده، نشان می‌دهد که در اغلب دیدگاه‌ها و روش‌ها فقدان نگرش سیستمی و یکپارچه به مقوله توسعه از عوامل اصلی عدم موفقیت راهبردهای توسعه روستایی بوده است. بر این اساس هدف تاثیر دانش بومی در توسعه یافتگی، می‌باشد. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش شناسی تحلیلی و پیمایشی با ابزار پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری مورد استفاده کارشناسان جغرافیای روستایی در شهر فرمهین می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد از طریق اولین رگرسیون متغیرهای بین دانش بومی و مشارکتی، نهادی، قانونی، ساختار اجتماعی و اقتصادی اثر بخشی به دست می‌آید. هر سه متغیر وارد معادله رگرسیون شدند و متغیرهای پیشگویی معناداری نیز هستند مقادیر بتا استاندارد شده ضرایب رگرسیون استاندارد شده را بین متغیر دانش بومی و پنج متغیر دیگر نشان می‌دهد (یعنی بتای مربوط به اجتماعی ۰.۶۴۳، قانونی ۰.۳۲۴، نهادی ۰.۱۱۹، اثربخشی ۰.۲۴۵ و مشارکتی ۰.۴۲۹ شده است).

کلید واژه‌ها: توسعه یافتگی، دانش، دانش بومی، اراک.

مقدمه

توسعه روستایی؛ به عنوان یک مفهوم و ایده نوعی عمران و بهبود سطح زندگی روستاییان است که شامل توسعه منابع طبیعی با تأکید بر بخش کشاورزی و فعالیت‌های مرتبط با آن توسعه صنایع روستایی، توسعه و تجهیز منابع انسانی در راستای بهسازی زندگی روستایی می‌شود (حسنی، ۱۳۹۸). توسعه پایدار روستایی؛ فرآیندی همه‌جانبه، موزون و درون‌زا است که در چارچوب آن ظرفیت‌ها و توانایی‌های اجتماعات روستایی برای رفع نیازهای اساسی مادی، معنوی و کنترل مؤثر بر نیروهای شکل‌دهنده نظام سکونت محلی اکولوژیکی، اجتماعی، اقتصادی، نهادی و سرزمینی رشد و تعالی می‌یابد (عربخانی، سیدمیرزایی، & کلدی، ۱۳۹۸). برای داشتن توسعه پایدار اقتصادی و بالاخص توسعه مناطق روستایی داشت دانش بومی یکی از ابزارهای عصر دانایی محور محسوب می‌گردد (رضوانی، قدیری معصوم، کوچکی، ساعی، & تازیک بیارجمندی، ۱۳۹۳). توسعه پایدار امکان‌شکل‌گیری فرایند‌های رشد و توسعه اقتصادی و در نتیجه عدالت را منجر می‌شود (پوراحمد، ۱۳۹۳: ۸). دانش بومی بخشی از سرمایه ملی هر قوم است که باورها، ارزش‌ها، و آگاهی‌های محلی آنان را در برمی‌گیرد و حاصل قرن‌ها آزمون و خطا در محیط طبیعی است (حیدری مکرر & هدایتی امین، ۱۳۹۳)، غالباً به صورت شفاهی سینه‌به‌سینه از نسلی به نسل بعد منتقل می‌شود (رکن‌الدین افتخاری & بهزادنسب، ۱۳۸۳).

مهم‌ترین ویژگی دانش بومی عبارت است از: بر پایه تجربه استوار است، در طول قرن‌ها باکار بر روی آن مورد آزمون قرار گرفته و جنبه کاربردی پیدا کرده است، با محیط و فرهنگ بومی سازگار است، پویا و در حال دگرگونی است (خدیدچه، بوزرجمهری، اسماعیلی، & رومیانی، ۱۳۹۶).

مساله مهمی که نیاز دانش بومی را در توسعه اقتصادی روستاها مبرم می‌سازد مباحث مختلفی را در بر می‌گیرد: توان اکولوژیکی، توجه به روند محیط زیست خاک‌ها، جنگل‌ها، منابع آبی و سایر منابع طبیعی، لحاظ داشتن شرایط فرهنگی و اجتماعی، برنامه‌ریزی‌های «بالا به پایین» مدیریت منابع طبیعی در سطوح محلی که غالباً با شکست روبه‌رو شده است و طرح‌های توسعه اغلب به نفع گروه‌های ثروتمند و کشاورزان پر منبع بوده است (Juanwen, Quanxin, & Jinlong, 2012; Maila, 2007).

بر این اساس مهم‌ترین اهداف تحقیق عبارتند از: حمایت از دانش بومی در جهت توسعه اقتصادی روستا، استفاده از قدرت و مشارکت مردم، مدیریت و ظرفیت‌های فنی و محلی، سازمان‌های نهادی و قانونی، استفاده از فرهنگ و دانش بومی در جهت مهارت دانش بومی کشاورزان.

فرضیه‌های تحقیق عبارتند از:

- متغیرهای نهادی و قانونی تاثیر بیشتری بر دانش بومی دارند.
- روند پیش بینی ماغیر مشارکت پذیری برای متغیر دانش بومی بیشتر از سایر متغیرها است.

در پیشینه تحقیق پژوهش‌های داخلی و خارجی متعددی انجام گرفته است:

علیایی و کریمیان (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی رویکرد برنامه‌های توسعه روستایی در ایران با تأکید بر نقش و جایگاه دانش بومی پرداختند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در برنامه‌های مذکور به دانش و مشارکت مردم روستاها که ذینفع کنندگان

اصلی این برنامه‌ها هستند اهمیتی داده نشده است، عموماً برنامه‌ها برگرفته از الگوهای و غیر بومی و بدون توجه به خواست و نظر مردم بوده و اجرای این برنامه‌ها جامعه روستایی ایران را با مشکلات عدیده‌ای مواجه ساخته است. به هر حال برای این که برنامه‌های توسعه روستایی با موفقیت‌هایی همراه باشد، ضروری است مسئولین برنامه‌ریزی روستایی بر اساس فرهنگ و بینش مردم جامعه روستایی نسبت به برنامه‌ریزی روستایی اقدام نمایند (علیایی & کریمیان، ۱۳۹۰). عزمی (۱۳۹۴)، در مقاله جایگاه دانش بومی در مدیریت مخاطرات طبیعی در روستاها، نتایج حاصل از آزمون نشان می‌دهد که تفاوت معنی داری بین اثربخشی دانش بومی و نوین در کاهش آسیب پذیری مخاطرات طبیعی وجود دارد و دانش بومی سهم بیشتری در مدیریت مخاطرات طبیعی در نواحی روستایی داشته است (عزمی، میرزایی قلعه، & درویشی، ۱۳۹۴). بوزرجمهری، و همکاران (۱۳۹۵)، در مقاله نقش دانش بومی و سنت‌های محلی زنان در تولید و مدیریت فرآورده‌های دامی، نتایج تحقیق حاکی از وجود دانش بومی و سنت‌های محلی غنی در بین زنان روستای منطقه است که ناشی از وجود نظام سنتی شیردوشی (دون) و مکانیسم مدیریت شیر و فرآورده‌های لبنی است. نظام دون یک نهاد اجتماعی سنتی برای اعضای است که به صورت مشارکتی در تولید فرآورده‌های دامی فعالیت می‌کنند. این نظام سنتی در ایجاد پیوند اجتماعی قوی بین زنان دامدار موثر بوده و علاوه بر ایجاد تسهیلات در فرایند تولید و مدیریت فرآورده‌های لبنی، در افزایش کیفی و کمی تولیدات دامی نیز تاثیر داشته است (خدیدجه، بوزرجمهری، معصومی‌جشنی، & جهانتیغ، ۱۳۹۵).

- بذرافشان و همکاران (۱۳۹۵): در مقاله اثرات دانش بومی بر توسعه دهستان میانکوه شرقی با تاکید بر اقتصاد، نتایج نشان می‌دهد، میزان بهره‌گیری، اعتماد و آشنایی به دانش بومی از سوی دامداران در سطح مطلوبی قرار دارد. در رابطه با تاثیر دانش بومی بر توسعه پایدار بومی - محلی، می‌توان گفت که دانش بومی اثرات مثبت و معنی داری بر کلیه ابعاد مورد نظر داشته است (جوادی & مهرشاد طولابی، ۱۳۹۵).

بوزرجمهری، و همکاران (۱۳۹۶)، در مقاله نقش دانش بومی روستاییان در زیست‌پذیری مناطق روستایی، به این نتیجه رسیده اند که دانش بومی توانسته در زیست‌پذیری مناطق روستایی، ضمن تعادل و پایداری مسائل زیست‌محیطی، زمینه را برای مشارکت‌های جمعی در جهت ارتقاء کیفیت زندگی و زیست‌پذیری در منطقه فراهم کند (خدیدجه، بوزرجمهری et al., 1396). افزایش وابستگی به دانش رسمی، فناوری‌ای وارداتی، عدم توجه به دانش و مهارت بومی، عدم موفقیت در بهبود وضعیت جامعه روستایی و شکست برنامه‌های توسعه در روستاها و نحوه نگرش به توسعه روستایی و راهبردها اتخاذشده (اسداله، ۱۳۹۷)، نشان می‌دهد که در اغلب دیدگاه‌ها و روش‌ها فقدان نگرش سیستمی و یکپارچه به مقوله توسعه از عوامل اصلی عدم موفقیت راهبردهای توسعه روستایی بوده است (بوزرجمهری، ۱۳۹۷)، لذا در همین راستا تلاش می‌شود با توجه به شرایط مکانی و زمانی روستا هم‌چنین خلاءهای موجود و استفاده از دانش بومی بتوانیم گامی در جهت توسعه اقتصادی، افزایش بازده کشاورزی، تأمین نیازهای اساسی، توجه به عرصه‌های طبیعی، افزایش جمعیت در روستا به فرآیند توسعه اقتصادی پایدار دست پیدا کنیم (مرادی، ۱۳۹۳).

برای توصیف دانش اقوام روستایی که از بطن محیط زیست ایشان برخاسته است، از واژه‌هایی مانند دانش سنتی، دانش فنی بومی، دانش روستایی، علم قومی (یا علم مردمی) استفاده شده است (سجاسی قیداری & فعال جلالی، ۱۳۹۷). این دانش در زمینه‌های مختلف مانند زبان، اطلاعات گیاه شناسی و جانورشناسی و نیز مهارت‌ها و حرفه‌های دستی و کشاورزی یک قوم که همگی زاینده تلاش انسان در محیط زیست اوست، جلوه گر می‌شود (خدیدچه، بوزرجمهری et al., 1396). این معلومات شامل مجموعه‌ای از بهترین و سودمندترین و سازگارترین شیوه‌های بهره برداری و زندگی در محیط خاص خود است که از راه‌های شفاهی و تجربی از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد (پاپ‌زن، حسینی، ازکیا، & عمادی، ۱۳۸۶). نقش دانش بومی، در ایجاد فرهنگ و جامعه منحصر به فرد است. این دانش بستری است برای تصمیم‌گیری محلی در مورد کشاورزی، بهداشت، آماده سازی مواد غذایی، آموزش، مدیریت منابع طبیعی و هر نوع فعالیت دیگری که در جوامع روستایی صورت می‌گیرد (آئیژر، فرزاد میرزایی، & سبأ، ۱۳۹۴).

دانش بومی اصطلاحاً به دانشی گفته می‌شود که از حوزه جغرافیایی خاصی سرچشمه گرفته و به طور طبیعی تولید شده باشد (Chambers, ۱۹۸۷).

کلمه بومی در «دانش بومی» که به معنی «سنتی» و «محلی» است این دانش را از معلوماتی که در دانشگاهها، مراکز تحقیقاتی و بخش خصوصی عرضه می‌شود متمایز می‌کند (بوزرجمهری، صادقلو، & خواجه، ۱۳۹۷). دانش بومی در بر گیرنده دانش هر جامعه محلی یا بومی است و شامل تعاریف و رده بندی‌هایی است که اعضای آن برای توضیح پدیده‌های فیزیکی / طبیعی و اجتماعی به کار می‌گیرند (جمعه‌پور & میرلطفی، ۱۳۹۱). تعاریفی که کشاورزان بومی برای شناسایی انواع خاک، انواع محصولات و شرایط ایده آل برای پرورش آنان و نیز شیوه‌های تشخیص، درمان یا پیشگیری از امراض انسان و دام دارند. دانش بومی خلاف باور حاکم، پویا و متحول است (خدیدچه، بوزرجمهری et al., 1395).

ویژگی‌های دانش بومی

دانش بومی با دانش دانشگاهی و مؤسسات تحقیقاتی متفاوت است. بستری است برای تصمیم‌گیری محلی در مورد کشاورزی، بهداشت، آموزش، آماده‌سازی مواد غذایی، مدیریت منابع طبیعی و هر نوع فعالیت روستایی دیگر (Breidlid, 2009; عزمی et al., 1394). از طریق دهان به دهان و سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. نه تنها برای فرهنگ خودی، بلکه برای دانشمندان و طراحان برنامه‌های روستایی مهم است. دانش بومی بسیط و ساده است. هر دانش بومی موفق می‌تواند مورد استفاده جوامع دیگری که شرایط بوم‌شناسی زراعی مشابهی دارند قرار گیرد. آشنایی و شناخت دانش بومی به عاملان تغییر کمک می‌کند (عربیون، ۱۳۸۵).

دانش بومی، «کل نگر» است. دانش بومی با حواس پنجگانه و نیروی الهام کسب می‌شود و به وحدت معلومات می‌انجامد اما دانش رسمی سمعی بصری و جزءنگر است (منصور و ثوقی & حبیبی، ۱۳۹۳).

دانش بومی شفاهی است. دانش بومی عملی است. درباره آن می‌توان نوشت و توصیفش کرد، اما آموزش و آموختن آن از طریق کتاب و مجله ممکن نیست. تنها راه فراگیری دانش بومی مشاهده نزدیک و پیروی از استاد است (مرادی، ۱۳۹۳). دانش بومی محلی است. دانش بومیان در چارچوب محیطی و اقلیمی خود پدید آمده است. دانش بومی مؤثر در یک منطقه جغرافیایی

لزوما در همه جا کارگر نیست. دانش بومی مردمی است. در حالی که تأکید دانش رسمی بر صرفه جویی در وقت و حذف نفرت و نیز انحصار دانش در دانشگاهها و مؤسسات تحقیقاتی است، دانش بومی پذیرا، مشوق و نیازمند به مشارکت هر چه بیشتر مردم در یادگیری، اشاعه و افزودن به آن است (منصور وثوقی، حسنزاده طلوتی، & حبیبی، ۱۳۹۳). به علاوه در فرهنگ‌های شفاهی، علم را از عالم نمی توان جدا کرد و در کتاب و یا رایانه گنجانده. در دانش بومی تک تک افراد مهماند. دانش بومی به سرعت در حال نابودی است. با مرگ هر پیر بومی گنجینه عظیمی از دانش بومی از میان می رود. با چیرگی فرهنگ کتبی بر جهان از تعداد این پاسداران فرهنگ شفاهی به تدریج کاسته شده است. هر اقدامی برای گردآوری دانش بومی اضطراری است (عباسی، ۱۳۸۰).

مقایسه دانش بومی و دانش رسمی

همانطور که از اسم این دانش پیداست، حاصل فعالیت‌های علمی در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی است و از اصول خاصی که به روش علمی " تعلق دارد، تبعیت می‌کند. دانش مذکور کمتر متأثر از ارزش‌ها و اعتقادات بوده و با هدف کنترل طبیعت و به‌منظور بسط دانش بشری، در مراکز علمی تولید می‌شود و جنبه‌های تجربی آن بسیار قوی است، زیرا فلسفه فکری پشتیبان آن مبتنی بر این دیدگاه است که فقط واقعیات عینی و محسوس قابل قبول‌اند (پاپزن et al., 1386). نباید به دنبال تعارض و تناقض بین این دو دانش بود. بلکه حتماً ضروری است ببینیم چگونه این دو را باهم می‌توان تلفیق کرد و از برکات توأمان کردن آن‌ها بهره برد. زیرا در حقیقت بین دو دانش هم پوشانی‌های زیادی وجود دارد و خیلی مشکل است که این دو را از یکدیگر تمیز داد. در یک پروژه توسعه، این مهم نیست که یک فعالیت یا کار حقیقت، ریشه در دانش بومی دارد یا حاصل ترکیب شدن بادانش رسمی است، مهم این است که به‌جای نگاه به فن‌آوری‌ها و راه‌حل‌های آن‌ها از طریق جامعه بیرونی، ما ابتدا به آنچه در محل وجود دارد توجه کنیم و از هر دانشی که می‌تواند مؤثر واقع شود، استفاده نماییم.

جدول ۱ - تمایزات عمومی دانش بومی و دانش بین‌الملل از جنبه روش‌شناختی

زمینه مقایسه	دانش بومی	دانش علمی
نوع رابطه	تابع	مسلط
شیوه فکری	حسی، شهودی، کل‌نگر، حوزه تمرکز بر مطالعه کشف رابطه اجزای طبیعت قرار دارد	تحلیلی، جزء نگر، حوزه تمرکز بر مطالعه اجزای طبیعت قرار دارد
ارتباطات	ذهنی گرا، شفاهی، کمتر مدون و غالباً به‌طور شفاهی منتقل می‌شود	عینی گرا، مکتوب علاوه بر آن‌که نزد دانشمندان است، از طریق کتاب‌ها، فیلم و نوار منعکس می‌شود
آموزش و یادگیری	بر اساس مشاهده و تجربه از طریق حواس پنج‌گانه کسب می‌شود و با روش‌های متعدد انجام می‌گیرد	تعلیم و تعلم معمولاً جدا از مفاهیم کاربردی است از طریق سمعی و بصری و باروش واحد انجام می‌گیرد
تأثیر پذیری	آرام، غیر قطعی	سریع و قاطع
تولید اطلاعات	بر اساس مشاهدات شخصی، آزمون و خطا و ترکیب واقعیت‌ها انجام می‌گیرد، از ابزار و تجهیزات محلی استفاده می‌شود، داده‌ها توسط استفاده کنندگان منبع، تولید می‌شود	بر اساس آزمایشگری و سیستماتیک و تجمع سنجیده واقعیت‌هاست، داده‌ها توسط کادر متخصص تحقیق و تولید می‌گردد و از ابزار و تجهیزات آزمایشگاهی بهره می‌گیرد

نوع داده‌ها	کیفی، طولانی مدت و محلی	کمی، آماری، کوتاه مدت و اجرا در ناحیه‌ای وسیع
طبقه‌بندی	اکولوژیکی، از یک نقطه به نقطه دیگر متفاوت است	عمومی و سلسله مراتبی و اصول آن برای مناطق وسیع‌تر توصیه می‌شود
تبیین و توجیه و فرضیه سازی	غالباً معنوی و اخلاقی و فرضیه سازی و آزمون آن‌ها عمدتاً توسط خبرگان محلی انجام می‌گیرد و به دنبال تبیین معلول و پاسخ‌گویی به چگونگی‌ها؟	غالباً قانونی و مکانیستی، فرضیه سازی و آزمون آن عمدتاً با صاحب‌نظران و متخصصان است به دنبال تبیین علت و پاسخ‌گویی به "چراها"؟

مأخذ: (بوذرجمهری & رکن الدین افتخاری، ۱۳۸۴)

کاربرد دانش بومی در توسعه پایدار

در حالی که واژه‌های مختلفی برای شناساندن دانش بومی به‌کاررفته است ولی همه آن‌ها بر مفهوم مشابهی دلالت دارند. اصطلاح دانش روستائیان می‌تواند به‌عنوان عبارتی مناسب برای معرفی دانش بومی به کار رود، زیرا این دانش اکتسابی که روستائیان طی سالیان متمادی کسب کرده‌اند، دلالت دارد (Eyong, 2007; Juanwen et al., 2012). نقش دانش بومی در توسعه پایدار روستایی را این‌چنین می‌توان خلاصه کرد:

۱- مکمل دانش رسمی: با توجه به وضعیت فعلی دنیا در بسیاری از موارد باید راه‌حل‌ها را در آمیزه‌ای از دانش بومی و دانش رسمی جستجو کرد زیرا با توجه به ابعاد نیازهای کنونی جمعیت دنیا و آسیب‌پذیری منابع طبیعی باقی مانده هیچ‌یک از دو دانش به‌تنهایی قادر به برآوردن نیازها نیستند.

۲- کاربرد در توسعه پایدار روستایی: این دانش بیانگر کنش و واکنش‌های انسان با طبیعت است و این که تمام نمایی از ویژگی‌های اقلیمی و خصوصیات طبیعت گیاهی و جانوری یک منطقه است که از آن مهم‌تر، روابط متقابل آن‌ها باهم و با انسان را ارائه می‌دهند.

۳- حفاظت از محیط‌زیست: حفظ و نگهداری منابع طبیعی از افتخارات پیشینه سنتی روستائیان است. شیوه‌های بومی برای مدیریت منابع طبیعی الگوی مناسبی در توسعه پایدار محسوب می‌شود.

۴- امنیت غذایی و کاهش فقر: دانش بومی، نقش عمده‌ای در رفع نیازهای اقتصادی و اجتماعی افراد مختلف دارد. بررسی‌های مختلف نشان داده است که نظام‌های بومی مبنایی برای امنیت غذایی می‌باشند.

۵- خوداتکایی محلی و ملی: در رویکردهای توسعه درون‌زا به اصل خوداتکایی در کشورهای درحال توسعه توجه شده است که مبتنی بر توان‌ها، مهارت‌ها، دانش‌ها و امکانات محلی است.

۶- جلب مشارکت مردمی: موفقیت طرح‌های توسعه پایدار درگرو مشارکت بومیان در کلیه مراحل از جمله طراحی، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی طرح‌هاست و ضرورت مشارکت بومیان و استفاده از دانش بومی آنان را اجتناب‌ناپذیر می‌کند.

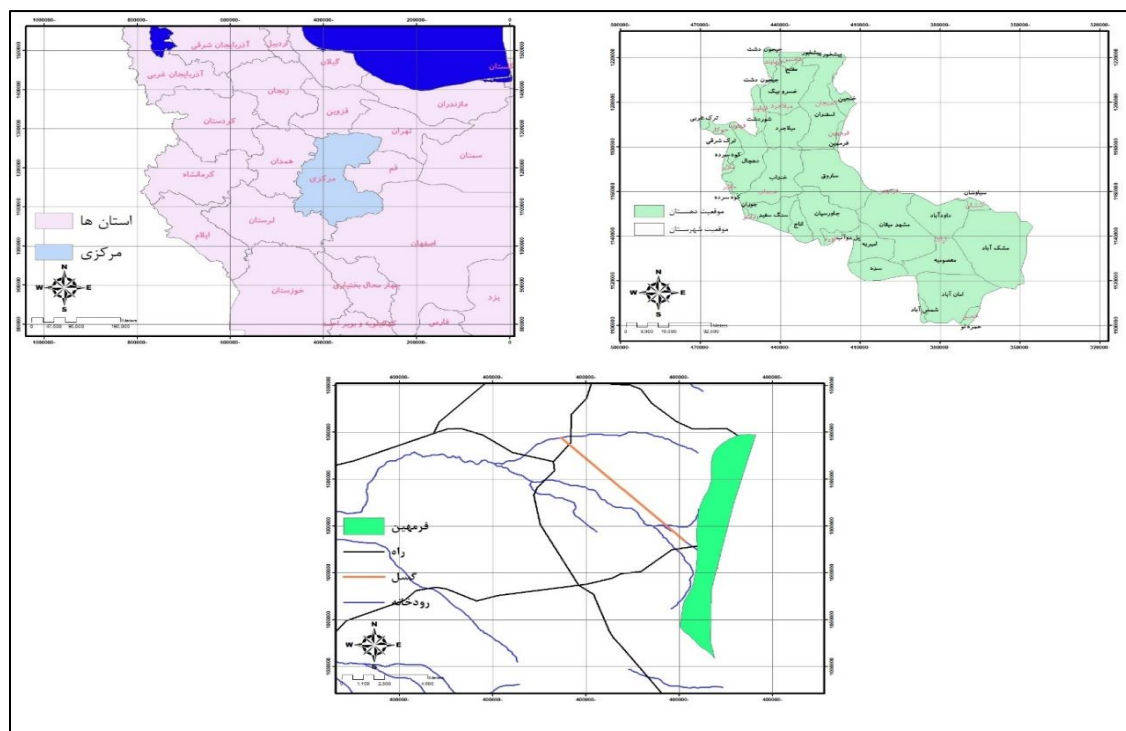
۷- نیاز شناسی: شناسایی نیازهای توسعه پایدار باید از دیدگاه بومیان و از طریق ارتباط مؤثر و با استفاده از دانش بومی آنان انجام گیرد که در این پارادایم به آن توجه می‌شود.

۸- هویت ملی و اعتلای فرهنگی: از جنبه ملی، دانش بومی هر منطقه در حکم فرهنگ است و عامل اصلی شاخص تحول فکری و اجتماعی مردم آن منطقه است.

۹- کاربرد در کشورهای صنعتی و پیشرفته: در کشورهای صنعتی، روش‌های بومی بر اثر تسلط کامل دانش رسمی در فرایند تولید، کاملاً فراموش شده است. دستیابی به اهداف توسعه پایدار در این کشورها برای واردات روش‌های بومی مناسب از دیگر کشورها ضروری است (بوذرجمهری و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۴).

قلمرو جغرافیایی تحقیق

فرمهین شهر در ۴۵ کیلومتری شمال مرکز استان یعنی شهر اراک و نیز در ۴۵ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان (تفرش) جای گرفته است. این شهر مرکز شهرستان فراهان است. شهر فرمهین از ترکیب دو پارچه روستای قدیمی و چند شهرک اقماری تشکیل شده است. این دو روستا شامل فرمهین و شاه‌آباد بوده است که به دلیل نزدیکی به همدیگر مرز بین آنها را نمی‌توان شناخت. خود این بخش اکنون شامل دو بخش دیگر می‌باشد: بافت قدیم و بافت جدید. بافت قدیم شامل ساختمانهای کاه‌گلی است که در حال تخریب هستند و بافت جدید که در حال ساخت و ظهور ساختمانهای جدید است. فرمهین از همه سو با باغ‌هایی از ان‌گور و درختان سیب و سنجد و زرد آلو احاطه شده است سفید آب - و باغها از این جمله‌اند شهرک‌های مهم تشکیل دهنده فرمهین عبارتند از: شهید بهشتی، ولایت، امام رضا، اسلام شهر، اسلام آباد. فراهان از توابع استان مرکزی با دو بخش، دو شهر، بیش از یکصد روستا و ۳۱ هزار نفر جمعیت (هرچند قبلاً دارای جمعیتی بیشتر بوده از شمال شهر اراک تا مناطقی از شهرستان آشتیان و تفرش را در بر می‌گیرد و از غرب تا مرز استان همدان نیز می‌رسد. بیش از دویست روستای کوچک و بزرگ در فراهان بزرگ وجود دارد که در دشت فراهان و کوههای اطراف پراکنده‌اند که در گذشته جمعیت زیادی داشته است.

شکل ۱ - قلمرو جغرافیایی تحقیق

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و ماهیت تحلیل و اکتشافی دارد. هم‌چنین از نظر نوع داده‌ها این پژوهش از نوع پژوهش کمی است، داده‌های کمی از راه پرسشنامه جمع‌آوری می‌شود. طبق بررسی‌های انجام گرفته و تکمیل پرسشنامه توسط ۲۰۰ نفر از مردم روستا داده‌های حاصل از پرسشنامه به شرح زیر می‌باشد. در این پژوهش جامعه آماری مناطق روستایی شهرستان فرمهین و اطلاعات توصیفی مربوط به آن‌ها خواهد بود و برای رسیدن به اهداف تحقیق از ابزار اندازه‌گیری و تحلیل یافته‌ها با توجه به ماهیت روش تحقیق استفاده خواهد شد. روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر روش تصادفی ساده خواهد بود که با تهیه پرسش نامه از طریق روش کوکران و مصاحبه با اهالی فرمهین و تحقیقات محلی صورت خواهد گرفت. جمع‌آوری داده‌ها مورد نیاز پژوهش در قالب موارد زیر بوده است:

مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای: در این شیوه اطلاعات و آمارهای موجود در مورد مداخلات صورت گرفته در روستای فراهان اخذ شد. اطلاعات مربوط به آمارهای جمعیتی مرکزآمار، اطلاعات و داده‌های مربوط به منطقه مورد مطالعه، طرح مطالعه یافته، پروژه‌ها اجرا شده، از جمله این داده‌ها هستند.

پرسش‌نامه: اطلاعات مربوط به دانش بومی، ساختار اجتماعی و اقتصادی، اثربخشی ساختار نهادی، قانونی با طرح و تکمیل پرسش‌نامه‌ها در جامعه مورد مطالعه حاصل شده است.

مصاحبه: در پاره‌ای موارد جهت شناخت و درک عمیق‌تر مسائل از بعد مدیریتی، و اقتصادی و توسعه یافتگی اقدام به مصاحبه با ساکنان روستا شده است.

مؤلفه‌ها، متغیرها و نماگرهای حاصل شده از مدل مفهومی بصورت پرسش نامه ساکنان روستا در اختیار ۲۰۰ نفر قرار داده شد. متغیرها رتبه بندی شده میانگین گیری شده و مؤلفه‌ها، نماگرهای کمتر به دلیل روایی پایین آن پژوهش کنار گذاشته شدند. برای پایایی نیز از روش پیش آزمون و سپس ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که مقدار بدست آمده در پرسش نامه برای مؤلفه مشارکتی ۰.۸۸، و اجتماعی ۰.۸۷، قانونی ۰.۸۶، نهادی، ۰.۷۲ و اثربخشی ۰.۸۸، بدست آمده است. از این رو با توجه به ضریب بدست آمده می توان گفت که ابزار سنجش (پرسش نامه) از پایایی مناسب برخوردار می باشد.

یافته‌ها

فرضیه اول

در این تحقیق از ۲۰ متغیر در قالب ۵ مؤلفه مشارکتی، اجتماعی، قانونی، نهادی، و اثربخشی استفاده گردیده است. جدول ۲ متغیرها و مولفه‌های به کار رفته در تحقیق و آمار توصیفی هر کدام از متغیرها را نشان می دهد.

جدول ۲ - آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

مؤلفه	متغیرها	میانگین
مشارکتی پذیری	x1 مشارکت اجتماعی و فنی	۳.۵۴
	x2 لزوم وجود تشکل‌های زنان و مردان و جوانان	۳.۷
	x3 مشارکت مردم در کارهای ترویجی	۳.۶۶
	x4 مشارکت در فرایند تصمیم، اجرا و ارزشیابی	۳.۹۳
	x5 همکاری و تعاون و مشارکت	۴.۰۲
قانونی	x6 مدیریت بین نهادی و درون نهادی در سازمان‌های شهری و ذی‌مدخل	۳.۳۵
	x7 عدم تعریف دقیق جایگاه برنامه‌های دانش بومی	۳.۲۸
	x8 انسجام قانونی در ساختار سازمانی و نهادی	۳.۲۱
	x9 برنامه‌ها و سازمان‌های ذی‌مدخل در دانش بومی	۳.۲۷
نهادی	x10 تنوع بین نهادهای حاکمیتی با نهادهای عمومی-خصوصی	۳.۱۸
	x11 نظام مدیریتی در چارچوب دانش بومی	۳.۲۸
	x12 ذینفعان و ذینفوذان در فرایند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی دانش بومی	۳.۵۶
	x13 تعامل نهادهای محلی با نهادهای ملی در دانش بومی	۳.۵۹
اثر بخشی و کارایی	x14 رضایت شهروندان از طرح‌ها و برنامه‌های دانش بومی در فراهان	۳.۵۹
	x15 کارآمدی برنامه‌ها در رفع معضلات اجتماعات شهری و روستایی	۳.۳۲
	x16 اثربخشی طرح‌ها و برنامه‌های پیاده شده	۳.۵۹
ساختار اجتماعی و اقتصادی	x17 انسجام اجتماعی حفظ فرهنگ بومی	۳.۷۲
	x18 استقلال و خودکفایی در دانش بومی	۳.۷۷
	x19 افزایش اشتغال	۳.۵۸

۳.۳۳	افزایش ریسک پذیری شاغلان و روستاییان	x20
------	--------------------------------------	-----

جدول ۲ نشان می‌دهد که بیشترین میانگین مربوط به متغیر همکاری، تعاون و مشارکت که از متوسط میانگین بالاتر بوده که در افزایش و توسعه دانش بومی در توسعه اقتصادی بسیار اهمیت دارد.

فرضیه دوم

در فرضیه دوم و جهت تایید یا رد از آزمون تحلیل مسیر استفاده می‌کنیم. تکنیک تحلیل مسیر بر پایه مجموعه ای از تحلیل رگرسیون چندگانه و بر اساس فرضیات ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته استوار است. این روش بر استفاده از نمودار تصویری که به دیاگرام مسیر معروف است تأکید خاص دارد. این دیاگرام به منظور بیان تصویری روابط بین مجموعه متغیرهای موردنظر در تحلیل مسیر به کار می‌رود. در این روش روابط بین متغیرها و تأثیرات آنها باید توسط فلش‌های جهت‌دار مشخص شوند.

عمده‌ترین مفروضات در تحلیل مسیر

- ۱- روابط بین متغیرهای موجود در مدل خطی، جمع‌پذیر و علی هستند و روابط انحنایی و تعاملی ملحوظ نمی‌گردند.
  - ۲- متغیرهای باقیمانده با همدیگر و با متغیرهایی که قبل از آن در مدل قرار گرفته اند همبسته نیستند.
  - ۳- جریان علیت در دستگاه یک طرفه است و علیت متقابل بین متغیرها ملحوظ نمی‌شود.
- در این روش ما ۵ متغیر را مورد بررسی قرار می‌دهیم، اجتماعی، قانونی، نهادی، اثربخشی و ساختار اجتماعی اقتصادی و حاصل جمع‌آین ۵ متغیر که دانش بومی است. در مرحله اول دانش بومی به عنوان متغیر وابسته و ۵ متغیر دیگر به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته می‌شود.
- با توجه به نتایج متغیر اجتماعی با بتای ۰.۶۴۳ بیشترین میزان تأثیر را بر متغیر دانش بومی دارد. بر اساس این نتیجه یک انحراف استاندارد در متغیر اجتماعی، میزان دانش بومی را به میزان ۰.۶۴۳ انحراف استاندارد افزایش می‌دهد، برعکس کاهش یک انحراف استاندارد در متغیر اجتماعی، موجب کاهش آن در متغیر دانش بومی می‌شود. (جدول ۳، شکل ۲).

جدول ۳ - بررسی رابطه هویت با متغیرهای تحقیق

Sig	T	Standardized Coefficients	Unstandardized Coefficients		Model
		Beta	Std. Error	B	
۰.۰۰۰	۷.۴۲		۰.۰۴۲	۰.۳۶۹	(Constant)
۰.۰۰۰	۱۱.۸۳۴	۰.۶۴۳	۰.۵۵۰	۰.۶۵۵	اجتماعی
۰.۰۰۰	۴.۸۲۷	۰.۳۲۴	۰.۰۶۳	۰.۳۰۵	قانونی
۰.۰۰۰	۷.۷۲۶	۰.۱۱۹	۰.۰۲۸	۰.۴۵۲	نهادی
۰.۰۰۰	۶.۲۱۴	۰.۲۴۵	۰.۰۴۸	۰.۵۲۱	اثربخشی
۰.۰۰۰	۶.۵۴۱	۰.۴۲۹	۰.۰۲۴	۰.۶۳۲	مشارکتی

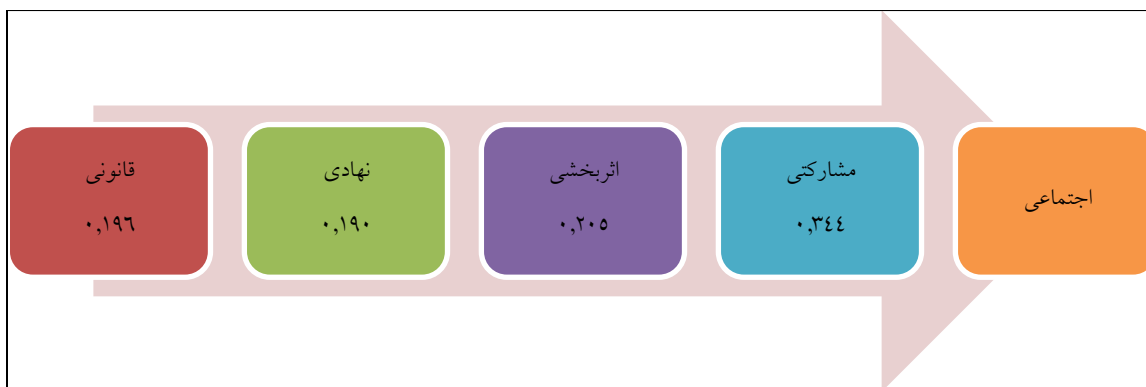

شکل ۲ - نمودار ترسیمی برای متغیر وابسته دانش بومی

در مرحله دوم متغیر اجتماعی به صورت متغیر وابسته در نظر گرفته می‌شود و ۴ متغیر قانونی، نهادی، اثربخشی و مشارکتی به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته می‌شوند. جدول ۴ ضرایب بتا را که با استفاده از روش رگرسیون به شیوه Enter محاسبه شده را نشان می‌دهد.

جدول ۴ - بررسی رابطه متغیر اجتماعی با متغیرهای قانونی، نهادی، اثربخشی و مشارکتی

Sig	T	Standardized Coefficients	Unstandardized Coefficients		Model
		Beta	Std. Error	B	
۰,۰۱۹	۲,۳۵۹		۰,۰۴۷	۰,۱۱۱	(Constant)
۰,۱۰	۲,۸۵۹	۰,۱۹۶	۰,۰۷۰	۰,۱۸۱	قانونی
۰,۰۲۳	۲,۲۹۲	۰,۱۹۰	۰,۰۸۴	۰,۱۹۳	نهادی
۰,۰۰۱	۳,۳۳۴	۰,۲۰۵	۰,۰۵۶	۰,۱۸۷	اثربخشی
۰,۰۰۰	۵,۸۸۵	۰,۳۴۴	۰,۰۵۷	۰,۳۳۸	مشارکتی

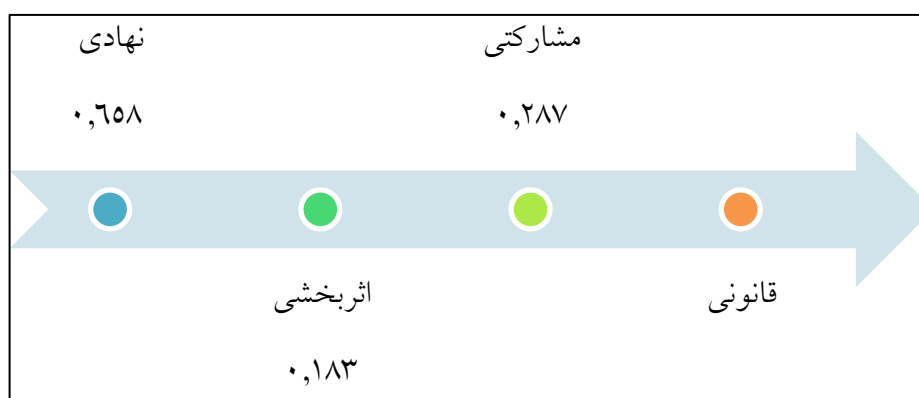

شکل ۳ - نمودار ترسیمی رگرسیون متغیرهای قانونی، نهادی، اثربخشی و مشارکتی

بر اساس جدول خروجی ۵ عامل نهادی با بنای ۰.۶۵۸ بیشترین تأثیر را در متغیر قانونی دارد. هم‌چنین بتای اثربخشی و مشارکتی به ترتیب برابر ۰.۱۸۳ و ۰.۲۸۷ می‌باشد.

جدول ۵ - بررسی رابطه متغیر نهادی، اثربخشی و مشارکتی

Sig	T	Standardized Coefficients	Unstandardized Coefficients		Model
		Beta	Std. Error	B	
۰.۱۷۳	-۱.۳۶۶		۰.۰۴۸	-۰.۰۶۵	(Constant)
۰.۰۰۰	۱۰.۵۵۰	۰.۶۵۸	۰.۰۶۸	۰.۷۲۱	نهادی
۰.۱۵۰	-۱.۴۴۴	۰.۱۸۳	۰.۰۵۷	-۰.۰۸۲	اثربخشی
۰.۰۰۰	۵.۶۳۵	۰.۲۸۷	۰.۰۵۴	۰.۳۰۶	مشارکتی

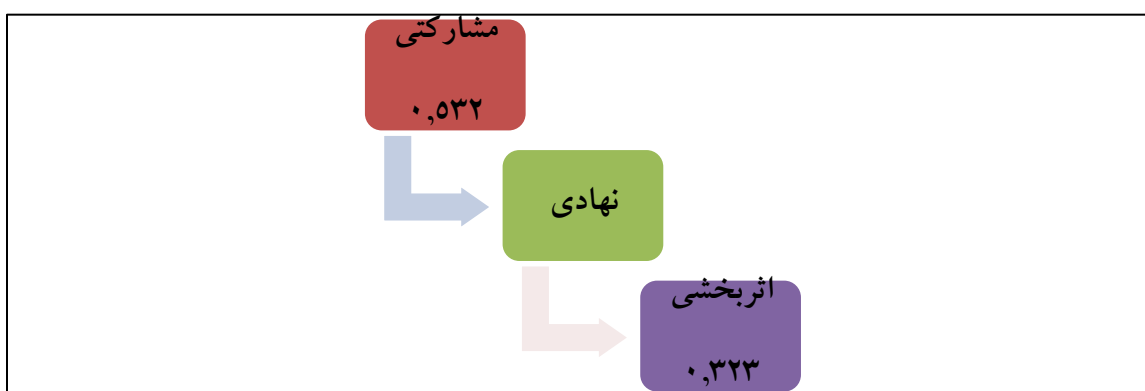

شکل ۴ - نمودار ترسیمی رگرسیون نهادی، اثربخشی و مشارکتی

متغیر اثربخشی و مشارکتی را به صورت متغیر وابسته و متغیر قانونی به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته می‌شوند. جدول ۶ ضرایب بتا را که با استفاده از روش رگرسیون به شیوه Enter محاسبه شده را نشان می‌دهد.

جدول ۶ - بررسی رابطه متغیر اثربخشی و مشارکتی

Sig	T	Standardized Coefficients	Unstandardized Coefficients		Model
		Beta	Std. Error	B	
۰.۳۰۷	۱.۰۲۴		۰.۰۵۰	۰.۰۵۱	(Constant)
۰.۰۰۰	۶.۰۵۲	۰.۳۲۳	۰.۰۵۲	۰.۳۱۴	اثربخشی
۰.۰۰۰	۹.۹۷۹	۰.۵۳۲	۰.۰۴۸	۰.۴۸۰	مشارکتی

شکل ۵ - نمودار ترسیمی برای متغیر وابسته نهادی

در مرحله آخر متغیر مشارکتی را به صورت متغیر وابسته و متغیر اثربخشی به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته می‌شوند. جدول ۷ ضرایب بتا را که با استفاده از روش رگرسیون به شیوه Enter محاسبه شده را نشان می‌دهد.

جدول ۷ - بررسی رابطه متغیر مشارکتی با متغیرهای اثربخشی

Sig	T	Standardized Coefficients	Unstandardized Coefficients		Model
		Beta	Std. Error	B	
۰.۰۰۰	۵.۶۲۸		۰.۰۶۸	۰.۳۸۲	(Constant)
۰.۰۰۰	۵.۹۲۰	۰.۳۸۷	۰.۰۷۰	۰.۴۱۷	مشارکتی

بر اساس جدول خروجی ۷ عامل کارکردی مربوط کننده با بتای ۰.۳۸۷ بیشترین تأثیر را در متغیر مشارکتی دارد که بر اساس ضرایب رگرسیون استاندارد شده، است.

شکل ۶ - نمودار ترسیمی برای متغیر وابسته اثربخشی

نتیجه‌گیری

با توجه به وضعیت فعلی دنیا، در بسیاری از موارد باید راه‌حل‌ها را در آمیزه‌ای از دانش بومی و دانش رسمی جستجو کرد؛ زیرا با توجه به ابعاد نیازهای کنونی جمعیت دنیا و آسیب‌پذیری منابع طبیعی باقیمانده، هیچ‌یک از دو دانش به‌تنهایی قادر به برآوردن نیازها نیستند (Ng'asike, 2019). دانش بومی و دانش رسمی از نظر قدرت و ضعف، مکمل یکدیگرند؛ به‌طوری‌که از تلفیق این دو دانش می‌توان به موفقیت‌هایی دست پیدا کرد که برای هیچ‌کدام به‌تنهایی امکان‌پذیر نیست. بین دانش بومی و علمی، نقاط مشترک زیادی وجود دارد و تشخیص و تفکیک آن‌ها از یکدیگر کار مشکلی است؛ زیرا دانش بومی در طول زمان تغییر می‌کند و درک این که یک فناوری در حقیقت بومی است یا از بیرون گرفته و سازگار شده و یا آمیزه‌ای محلی است، کار دشواری است. اما برای طرح‌های توسعه مهم نیست که دانش بومی واقعاً بومی است یا با سایر دانش‌های محلی در آمیخته است (Chowdhoree, 2019). مهم این است که به‌جای توجه و تأکید تنها بر تکنیک‌ها و راه‌حل‌های بیرونی، ابتدا به دانش‌ها و امکاناتی که در جامعه وجود دارد؛ توجه شود؛ سپس مؤثرترین آن‌ها با یکدیگر تلفیق داده‌شده و به‌کاربرده شوند. با مطالعه دانش بومی و شناخت‌شناسی اکولوژیکی، اطلاعات زیادی از ویژگی‌های طبیعی و محیط جغرافیایی منطقه که معمولاً غیر مکتوب و شفاهی است، مستندسازی، ارزیابی و اشاعه می‌شود. با در اختیار داشتن این اطلاعات ارزشمند می‌توان طبیعت و روابط اجزای آن را پیش‌بینی کرد و هوشمندانه از نیروهای نهفته در آن بهره برد؛ به‌نحوی که هم تعادل بین مجموعه موجود حفظ شود و هم نیازهای جامعه انسانی ساکنان فعلی کره زمین و هم‌نسل‌های آینده تأمین شود. از سوی دیگر علاوه بر اطلاعات ارزشمند نهفته در دانش بومی، با شناخت‌شناسی بومیان، رابطه بین کارشناسان بیرونی‌ها و مردم محلی تقویت می‌شود.

در این تحقیق ۲۰ متغیر احصا گردید که با استفاده از آزمون‌های آماری میانگین و تحلیل مسیر به بررسی دانش بومی و توسعه یافتگی پرداخته شد.

از طریق اولین رگرسیون متغیرهای بین دانش بومی و مشارکتی، نهادی، قانونی، ساختار اجتماعی و اقتصادی اثر بخشی به دست می‌آید. هر سه متغیر وارد معادله رگرسیون شدند و متغیرهای پیشگویی معناداری نیز هستند مقادیر بتا استاندارد

شده ضرایب رگرسیون استاندارد شده را بین متغیر دانش بومی و پنج متغیر دیگر نشان می دهد (یعنی بتای مربوط به اجتماعی ۰.۶۴۳، قانونی ۰.۳۲۴، نهادی ۰.۱۱۹، اثربخشی ۰.۲۴۵ و مشارکتی ۰.۴۲۹ شده است). در رگرسیون بعدی ضرایب مسیر متغیرهای قانونی، نهادی، اثربخش، و مشارکتی به دست می آید. در نهایت می توان نتیجه گیری کرد که متغیر اجتماعی اثرات مستقیمی بر متغیر دانش بومی دارند پیش‌بینی ضرایب رگرسیون این نشان می دهد که هر چه متغیرهای اجتماعی و مشارکتی موافق باشند دانش بومی تاثیر بیشتری در توسعه یافتگی اقتصادی خواهد داشت.

منابع

- آیژ، ع.، فرزاد میرزایی، ق.، و سبأ، د. (۱۳۹۴). جایگاه دانش بومی در مدیریت مخاطرات طبیعی در روستاها (مطالعه موردی: دهستان شیزر، شهرستان هرسین). جغرافیا و مخاطرات محیطی، ۴(۱۳)، ۲۳-۳۹.
- بوذرجمهری، خ.، و رکن الدین افتخاری، ع. (۱۳۸۴). تحلیل جایگاه دانش بومی در توسعه پایدار روستایی. مدرس علوم انسانی، ۹(۳۸)، ۱۷-۴۶.
- بوذرجمهری، خ.، صادقلو، ط.، و خواجه، م. (۱۳۹۷). نقش دانش بومی روستاییان در کاهش آسیب پذیری سکونتگاه‌های روستایی در برابر مخاطرات طبیعی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان جیرفت. مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۳(۲)، ۱۷-۳۲.
- بوزرجمهری، خ.، اسماعیلی، آ.، و رومیانی، ا. (۱۳۹۶). نقش دانش بومی روستاییان در زیست‌پذیری مناطق روستایی مورد شناسی: روستاهای دوین و توکور شهرستان شیروان. جغرافیا و آمایش شهری منطقه ای، ۲۴(۷)، ۹۳-۱۱۰.
- بوزرجمهری، خ.، معصومی‌جشنی، م.، و جهانتیغ، ح. (۱۳۹۵). نقش دانش بومی و سنت‌های محلی زنان در تولید و مدیریت فرآورده‌های دامی (مطالعه موردی: روستای ابونصر، شهرستان بوانات). دانش‌های بومی ایران، ۶(۳)، ۹۱-۱۲۰.
- پاپ‌زن، ع.، حسینی، س.، م.، ازکیا، م.، و عمادی، م. ح. (۱۳۸۶). تدوین مدل مفهومی حاصل از تلفیق دانش بومی و رسمی با استفاده از نظریه بنیانی به منظور دستیابی به رهیافت ترویجی مناسب مطالعه موردی منطقه بیلوار شهرستان کرمانشاه. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۵۸(۱۵)، ۱۵۱-۱۷۶.
- پوراحمد، ا. (۱۳۹۳). قابلیت سنجی تحلیل خدمات شهری با استفاده از تکنیک VIKOR (مطالعه موردی شهر بناب). برنامه ریزی فضایی، ۴(۲)، ۱-۱۶.
- جمعه‌پور، م.، و میرلطفی، م. (۱۳۹۱). نقش دانش بومی و کارکرد نظام سنتی مدیریت مشارکتی منابع آب در معیشت‌پایداری روستایی مورد مطالعه گروه‌های بزرگ کاری لایروبی کانال‌های آبرری (حشر) در سیستان. علوم اجتماعی (دانشگاه علامه طباطبائی)، ۵۶، ۱-۳۴.
- جوادی، ب.، و مهرشاد طولابی، ن. (۱۳۹۵). اثرات دانش بومی بر توسعه دهستان میانکوه شرقی با تأکید بر اقتصاد دامداری. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵(۱۸)، ۱۶۵-۱۸۷.
- حسینی، س. ق. (۱۳۹۸). (جایگاه کشاورزی سنتی و مدرن در پایداری اجتماعات روستایی با توجه به معرفی نظریه شبکه

- روستایی. "rural web" پژوهش‌های روستایی، ۳۷(۱۰)، ۹-۱۹.
- حیدری مکرر، ح. & هدایتی امین، خ. (۱۳۹۳). بررسی نقش دانش بومی در حل اختلافات با تأکید بر نقش معتمدان محلی (مطالعه موردی: دهستان بنجار). برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، ۱۳(۴)، ۱۷-۳۶.
- رضوانی، م. ر.، قدیری معصوم، م.، کوچکی، م.، ساعی، ا.، & تازیک بیارجمندی، ا. (۱۳۹۳). تحلیل فضایی و اثرات بیمه اجتماعی روستاییان بر توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان دوستان، شهرستان بدره). مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۲۱(۶)، ۱-۲۰.
- رکن‌الدین افتخاری، ع.، & بهزادنسب، ج. ع. (۱۳۸۳). (با تأکید بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی) برنامه‌ریزی ارتباطی، رویکردی انتقادی به نظریه برنامه‌ریزی. مدرس علوم انسانی، ۳۲(۸)، ۱-۲۲.
- سجاسی قیداری، ح. & فعال جلالی، ا. (۱۳۹۷). سنجش آگاهی و رفتار زیست محیطی روستاییان (مطالعه موردی: دهستان زنگلانلو). برنامه‌ریزی فضایی، ۸(۱)، ۲۹-۵۰.
- عباسی، ا. (۱۳۸۰). دگرگونی اندیشه در جهان: کاربرد اجتماعی و فرهنگی دانش بومی در توسعه پایدار. علوم اجتماعی(دانشگاه علامه طباطبائی)، ۱۵-۱۶(۱)، ۱۰۱-۱۴۶.
- عربخانی، ا.، سیدمیرزایی، س. م.، & کلدی، ع. (۱۳۹۸). تدوین مدل مفهومی توانمندسازی زنان روستایی با استفاده از نظریه داده بنیان (مورد مطالعه: دهستان عشق آباد شهرستان نیشابور). مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان، ۱۳(۵۱)، ۸۹-۱۱۶.
- عربیون، ا. (۱۳۸۵). دانش بومی: ضرورتی در فرآیند توسعه و ترویج. روستا و توسعه، ۹(۱)، ۸۱-۱۳۶.
- عزمی، آ.، میرزایی قلعه، ف.، & درویشی، س. (۱۳۹۴). جایگاه دانش بومی در مدیریت مخاطرات طبیعی در روستاها (مطالعه موردی: دهستان شیزر، شهرستان هرسین). جغرافیا و مخاطرات محیطی، ۱۳(۴)، ۲۳-۴۰.
- علیایی، م. ص.، & کریمیان، ح. ا. (۱۳۹۰). بررسی رویکرد برنامه‌های توسعه روستایی در ایران با تأکید بر نقش و جایگاه دانش بومی. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۱(۳)، ۸۵-۱۰۱.
- مرادی، م. (۱۳۹۳). کارکرد تلفیقی دانش بومی و نوین و نقش آن در توسعه روستایی؛ (مطالعه موردی: نواحی روستایی شهرستان بیرجند). پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۷(۳)، ۵۴-۶۴.
- وثوقی، م.، & حبیبی، س. (۱۳۹۳). دانش بومی، گامی به سوی بومی سازی توسعه روستایی و توانمندسازی روستاییان. مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، ۲(۴)، ۹-۲۶.
- وثوقی، م.، حسن‌زاده‌طلوتی، ز.، & حبیبی، س. (۱۳۹۳). ضرورت توجه به دانش بومی در برنامه‌های توسعه روستایی با تأکید بر توسعه مشارکتی. علوم اجتماعی (دانشگاه آزاد شوشتر)، ۲۶(۸)، ۳۳-۵۶.

Breidlid, A. (2009). Culture, indigenous knowledge systems and sustainable development: A critical view of education in an African context. *International Journal of Educational Development*, 29(2), 140-148.

Chowdhoree, I. (2019). Indigenous knowledge for enhancing community resilience: An

experience from the south-western coastal region of Bangladesh. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 40, 101259.

Eyong, C. T. (2007). Indigenous knowledge and sustainable development in Africa: Case study on Central Africa. *Indigenous knowledge systems and development: Relevance for Africa*, 121-139.

Juanwen, Y., Quanxin, W., & Jinlong, L. (2012). Understanding indigenous knowledge in sustainable management of natural resources in China: Taking two villages from Guizhou Province as a case. *Forest policy and economics*, 22, 47-52.

Maila, W. (2007). Indigenous knowledge and sustainable development: investigating the link. *Indilinga African Journal of Indigenous Knowledge Systems*, 6(1), 76-84.

Ng'asike, J. T. (2019). Indigenous knowledge practices for sustainable lifelong education in pastoralist communities of Kenya. *International review of education*, 65(1), 19-46.

Evaluation of Indigenous Knowledge for Sustainable Economic Development of Rural Areas (Study Area; Farhamin Farahan)

Reza vashegani farahani¹, Alireza Abbasi Semnani^{2*}, Farideh Asadian³

1. Department of Geography and Rural Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran
2. In charge of correspondence, Assistant Professor, Farabe Science and Technology University, Tehran, Iran
3. Assistant Professor, Department of Geography, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

Abstract

Indigenous knowledge is different from academic knowledge and research institutes. Indigenous knowledge is simple and straightforward. Indigenous knowledge is part of the national capital of any nation, encompassing their local beliefs, values, and consciousness, and is the result of centuries of trial and error in the natural environment. Increasing dependence on formal knowledge, imported technologies, lack of attention to indigenous knowledge and skills, failure to improve the situation of rural society and failure of rural development programs and attitudes towards rural development and strategies adopted, show that in most views and methods lack of attitude Systematic and integrated development has been one of the main factors in the failure of rural development strategies. Accordingly, the goal is the impact of indigenous knowledge on development. The research method is applied in terms of purpose and analytical and survey methodology with questionnaire tools. The statistical population is used by rural geography experts in Farmahin. The results show that through the first regression, the variables between indigenous and participatory knowledge, institutional, legal, social and economic structure are obtained effectively. All three variables entered the regression equation and the prediction variables are also significant. The standardized beta values show the standardized regression coefficients between the native knowledge variable and the other five variables (ie social-related beta 0.643, legal 0.324, institutional 0.119, effectiveness 0.245 and The contribution is 0.429.

Keywords: Development, Knowledge, Indigenous knowledge, Arak.